

Juhász Erika - Márkus Edina - Benkei-Kovács Balázs: A közösségsszervezés BA alapszakos hallgatók motivációjának és kompetenciáinak vizsgálata, Magyarországon

Bevezetés

Magyarországon a kulturális-közművelődési területen folytatott alapképzések 60 éves múltra nyúlnak vissza, egészen az 50-es évekig. A Bolognai felsőoktatási rendszer bevezetésével a kulturális tárcához köthető önálló alapszak rövid ideig nem indult (2006 és 2016 között). A szakmai ismeretek elsajátítására ebben az időszakban az andragógiai alapszak egy választható szakirányán (művelődésszervezés) volt lehetőség bachelor szinten, azonban ez a 1,5 év időtartamú specializáció nem tudott pontosan megfelelni a korábbi végzettség tartalmának. A minisztériumi szakmapolitikai támogatás, a munkaerő-piaci igény, valamint az akadémiai szakemberek együttes erőfeszítésének eredményeképpen a kulturális-közművelődési területen 2017-től újra indult az egyetemi alapképzési program. (Juhász-Pete 2018:44.) Célunk, hogy bemutassuk az újraindulást követő első három évben végzett országos szintű reprezentatív felmérésünk eredményeit, amelyekből az új szakra jelentkező hallgatók profilja mellett, kirajzolódnak szakmai motivációik és a képzés presztízsével kapcsolatos véleményeik, elvárásaik.

Az egyetemi hallgatók kompetenciáit, valamint a pályaválasztásukkal kapcsolatos elvárásokat számos aspektusból vizsgálja a nemzetközi szakirodalom. A hallgatókra vonatkozó nemzetközi kutatások sorából kiemelkedik a motiváció-kutatás meghatározó jelentőségű témaköre (Brancu – Munteanu et al. 2012. Martin – Sorhaindo et. al 2014., Čukljek – Babic et al. 2020), amely révén a szakterületi kutatók a beiskolázás tényezőit követhetik nyomon. Különösen fontos ennek a vizsgálata új típusú képzések indításakor.

Tanulmányunkban a közösségsszervezés szakos (*közösségsszervezés BA, alapképzési szak*) hallgatók 2017 óta zajló felmérésének eredményeit kívánjuk bemutatni, összegezve az első három év (2017–2019) legfontosabb tapasztalatait. A vizsgálat az elsőéves, képzésbe lépő hallgatók alaposabb megismerését tűzte ki célul, hogy mind a felsőoktatási intézmények, mind a szakma jobban ráláthassanak az utánpótlásként megjelenő tanulói csoport jellemzőire.

A vizsgálat elsődlegesen a hallgatók képzési motivációit, érdeklődését, munkaértékeit, jövőképét tárja fel, valamint a hallgatók korábbi tanulmányi életútjára, eredményességére, szociokulturális háttérére vonatkozóan is tartalmaz kérdéseket. Az adatfelvétel törekszik a hallgatók bemeneti (szövegértési és logikai) készségeinek felmérésére is. A vizsgálati minta országos lefedettségű, jelentősebb méretű populáció (n=730) adatait dolgozza fel.

A korábbi magyarországi kutatások egy része a belépő hallgatók kompetenciáinak felmérésére fókuszál az egyetemre jutás sikertényezőit is boncolgatva. Hasonló funkciójú hallgatói vizsgálatokkal találkozhatunk többek között Fónai – Kiss – Fábián (1999), Kocsis (2015), Reisz (2018) Kocsis-Mátra-Zsolnai (2007) munkáiban. A kutatások másik fő csoportja a kimeneti oldalra helyezi a hangsúlyt, gyakran longitudinális mérésekkel is összekapcsolva vizsgálatot a hallgatói pályaképekről, munkaerő-piaci elvárásokról (pl. Fónai 2018; Fónai – Márton 2018 Fónai – Kiss – Márton – Zolnai, 2010). Ide tartozik a kutatások azon csoportja, amely az egyetem értékére és presztízsére vonatkozó attitűdöket és az egyetem/egyetemi diploma értékét teszi középpontba (Fábri 2014.). A kutatások fókusza a kutatócsoportok méretétől függően változik, gyakoribbak az egy intézményre fókuszálóak, míg az országos felmérések ritkábbak Magyarországon. Jelen vizsgálat a két fő irány komplex jellegű összekapcsolására tesz kísérletet: a bemeneti kompetenciamérés és a felvételi sikertényezők vizsgálatát ötvözi a képzés értékére, hasznosíthatóságára vonatkozó attitűdvizsgálatok módszertanával, mindezt országos lefedettséggel.

A kutatás háttere és előzményei

Az újonnan megalapított (2017) közösségsszervezés szak eredményességének feltétele, hogy megismerjük a hallgatók motivációját, érdeklődési területeit, hogy ehhez lehessen a képzési tartalmat, a gyakorlati helyeket, a curriculáris és extracurriculáris tartalmakat igazítani, fejleszteni. A képzés sikeréhez fontos, hogy a hallgatók szociokulturális háttere és belépési kompetenciaszintjei ismertek legyenek az intézmények számára. A kompetenciaeredmények figyelembevételével lehet a képzést támogató szolgáltatásokat tervezni (Juhász – Pete 2018). Az egyetemi szakok marketingje szempontjából hasznos, ha tudjuk, hogy milyen előzetes tudással rendelkeznek róla, miért ezt a szakot választották, honnan értesültek róla, milyen jövőbeli terveik vannak a felvett hallgatóknak. Mindezek a lemorzsolódás megelőzését is szolgálhatják, ami most már a felsőoktatásban is komoly kihívást jelent. (Pusztai – Fényes et al. 2019.)

Kutatásunk meghatározó előzményeként tartjuk számon a dél-magyarországi Pécsi Tudományegyetem korábbi pedagógusképzésben résztvevő hallgatói felmérésével kapcsolatos vizsgálatát (Kocsis 2015). Az adatfelvételük négy részből állt: 1. a hallgatók szociokulturális és szocio-ökonómiai háttérének feltárása; 2. a szövegértés aktuális szintjének feltárása; 3. a matematikai-logikai gondolkodás aktuális szintjének felmérése; 4. a pszichológiai immunkompetencia működési szintjének feltárása. (Kocsis 2015:209) A kérdőíveket összesen 3077 fő töltötte ki, közülük a további feldolgozásban azonban csak azok szerepeltek, akik pedagógusjelöltként vagy a pedagóguspálya valamely szintjére, illetve feladatára készülőként voltak minősíthetők, létszámuk összesen 2730 fő volt.

Fónai kutatásai (Fónai – Kiss – Fábián 1999, Fónai et al, 2010) a felsőoktatásban tanulók munkaérték vizsgálatát végezték el a 90-es évek közepétől kezdődően, elsősorban a Debreceni Egyetem hallgatóira összpontosítva, de egyes időszakokban nemzetközi összehasonlító

vizsgálatokra is módjuk nyílt.

A kutatási eszközként szolgáló kérdőívet a Közművelődési Szakfejlesztési Munkacsoport készítette, amely a képzés újraindításában szerepet játszó egyetemek szakfelelőseit és a Nemzeti Művelődési Intézet szakmafejlesztési munkatársait tömöríti.

A kutatás elindítása összekapcsolódott a közösség szervezés BA szak 2017. évi indításával. A Közművelődési Szakfejlesztési Munkacsoport a felmérést a képzést elindító 13 egyetem részvételével tervezte. A cél országos szintű, lefedettségében reprezentatív felmérés készítése volt. A vizsgálat alanyai az elsőéves közösség szervezés alapszakos hallgatók (nappali, levelezős egyaránt), az egyetemi tanulmányuk megkezdésének évében. Törekedtünk a teljes hallgatói létszám minél nagyobb arányú elérésére, és magas válaszadási arányokat regisztráltunk minden vizsgálati évben. (1. számú táblázat) A kutatási minta nagysága jelentősnek tekinthető összehasonlítva a motiváció területén végzett korábbi vizsgálatokkal (Brancu, L. – Munteanu, V. et al., 2012. Martin – Sorhaindo et. al, 2014., Čukljek – Babic et al. 2020)

1. számú táblázat: A kutatási minta – a Közösség szervezés BA hallgatói létszám tükrében

(Forrás: Saját szerkesztés a kutatási eredmények és a felvi.hu statisztikái alapján)

Felvételi éve	Felvettek száma országos szinten	Vizsgálatban résztvevők száma	A teljes minta arányában
2017	346 fő	151 fő	43 %
2018	565 fő	329 fő	58 %
2019	599 fő	250 fő	42 %

A válaszadók átlagos életkora a nappali tagozatos hallgatók körében folyamatosan csökkent (2017 – 21,21 év; 2018 – 20,49 év; 2019 – 19,87 év), levelező tagozaton pedig megközelítőleg stagnált (2017 – 30,33 év; 2018 – 29,51; 2019 – 31,75 év). A változásból a nappali tagozatos hallgatók esetében lehet következtetést levonni: míg az első két évben inkább az egyetemre később jelentkezők, illetve egyetemi szakot váltók, szakmai orientációt keresők jelentős arányban voltak, addig 2019-ben már elsősorban a középiskolai tanulmányokat követően, a frissen érettségizettek körében a legjellemzőbb, hogy a közösség szervezés szakot választják. Ez a nappalisok körében érzékelhető tendencia stratégiai fontosságú indikátor, mivel a szak elfogadottságának és a köztudatba történő sikeres bekerülésének bizonyítékaként értelmezhető.

A kutatás módszere és eszköze

A felmérés adatfelvétele éves gyakorisággal valósul meg az őszi félév során, így középtávon a változások, trendek követésére és mérésére is alkalmas lehet. A kutatás adatfelvétele az első időszakban papíralapú kérdőívek kitöltésével történt. Ezt a módszert 2020 őszén a COVID-19 pandémia miatt váltotta fel a digitális adatgyűjtés. A kutatási minta adatgyűjtési szakasza a Közművelődési Szakfejlesztési Munkacsoport tagjainak részvételével zajlott, akik saját felsőoktatási intézményeikben kitöltették a kérdőíveket. Az adatokat Excel táblázatkezelőbe a Nemzeti Művelődési Intézet munkatársai rögzítették. (Minden résztvevő felsőoktatási intézmény részére megküldte a Nemzeti Művelődési Intézet a már rögzített intézményi adatokat excel és sav (SPSS) formátumban további feldolgozás, helyi szintű kiértékelés és képzésfejlesztés, valamint hallgatói kompetenciafejlesztés céljából.)

A vizsgálat komplex mérőeszköze két nagyobb blokkból állt: az első részben a hallgatók háttérére, eredményeire, terveire, és nézeteire kérdeztünk rá (55 kérdés), a második szakaszban következett a bemeneti kompetenciák felmérése. A kitöltés időtartama megközelítőleg 90 percet vett igénybe.

- Az első kérdésblokk fontosabb tematikus egységei az alábbiak voltak:
- Társadalmi háttérváltozók, korábbi tanulási eredmények, és tanulmányi tervek
- A szak- és a szakmaválasztás motivációi, esetleges munkatapasztalat
- A szocio-ökonómiai státusz és családi háttér jellemzői
- Szabadidő-felhasználás, gondolkodási mintázatok és szakmai jövőkép
- A tanuláshoz való attitűd és tapasztalat

A kompetenciamérés fókuszába az olvasott szövegértés (24 kérdés), a matematikai-logikai készségek vizsgálata (15 kérdés), valamint pszichológiai immunkompetencia kérdésblokk (80 kérdés) kerültek.

Az eredmények statisztikai elemzése és feldolgozása Excel, illetve SPSS adatbázis kezelő szoftverekkel valósult meg.

Tematikus válogatás a kutatás fontosabb eredményeiből

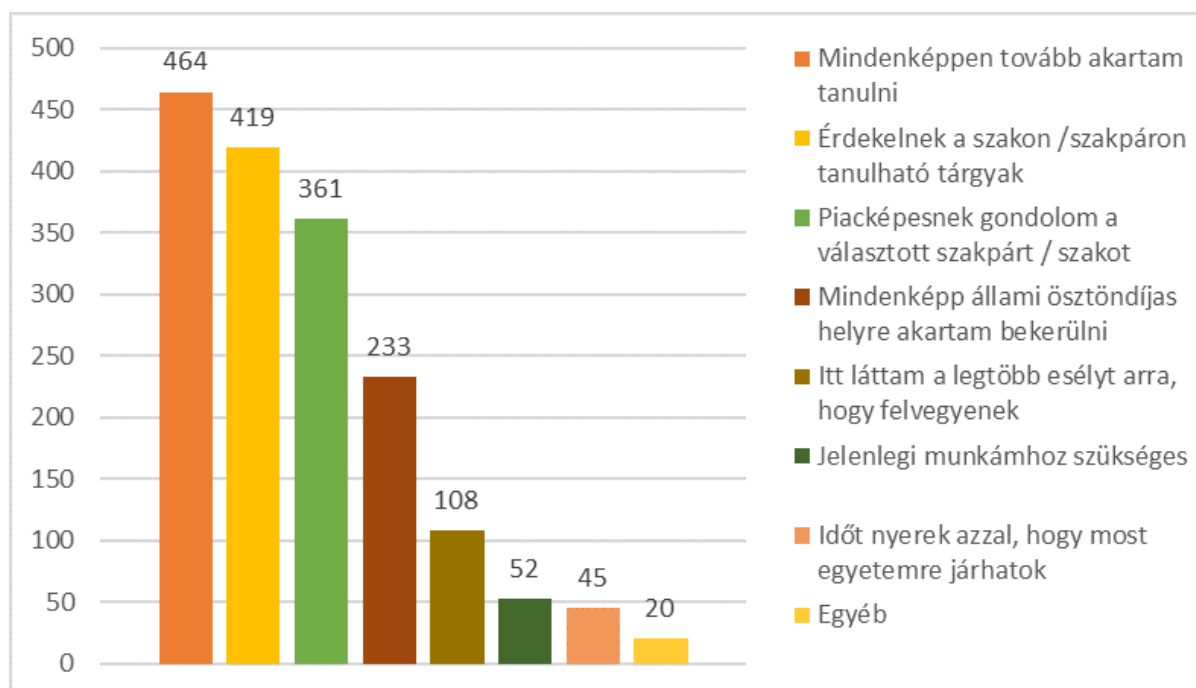
Tanulmányunkban a teljes kutatási anyagból szelektív módon az alábbi témák eredményeit fogjuk részletesen bemutatni:

- a szakválasztási motiváció és munkatapasztalat,
- a hallgatói kiválóság és nyelvtudás,
- a szak piacképességének és kiemelt karriertényezőknél a megítélése,
- a tanulási eredmények és a tanulási attitűdök.

A 2017-ben elindított új egyetemi szak esetében kiemelten fontos volt a **hallgatói motivációk** feltérképezése (1. számú ábra). Az első helyen szereplő általános jellegű presztízsmotívumot követően (egyetemi végzettség megszerzése), a második és harmadik helyen szakmaspecifikus tényezőket találunk, amelyek befolyásolták hallgatóink felvételi döntését: a szaktárgyak iránti érdeklődést (57%), valamint a területen megszerezhető szakmai végzettség piacképességét (50%). A válaszadók egy kisebb része az állami ösztöndíjas helyek miatt, valamint az egyetemre való bekerülés reális esélye miatt választotta ezt a szakot. A felmérést kitöltők közül az egyetemre való belépéskor csupán egy kisebb tanulói csoport rendelkezik a területen szakmai tapasztalattal (7%), őket elsősorban a levelező tagozatos hallgatók között találjuk.

1. számú ábra: Szakválasztási motiváció (3 év adatai összesítve/fő)

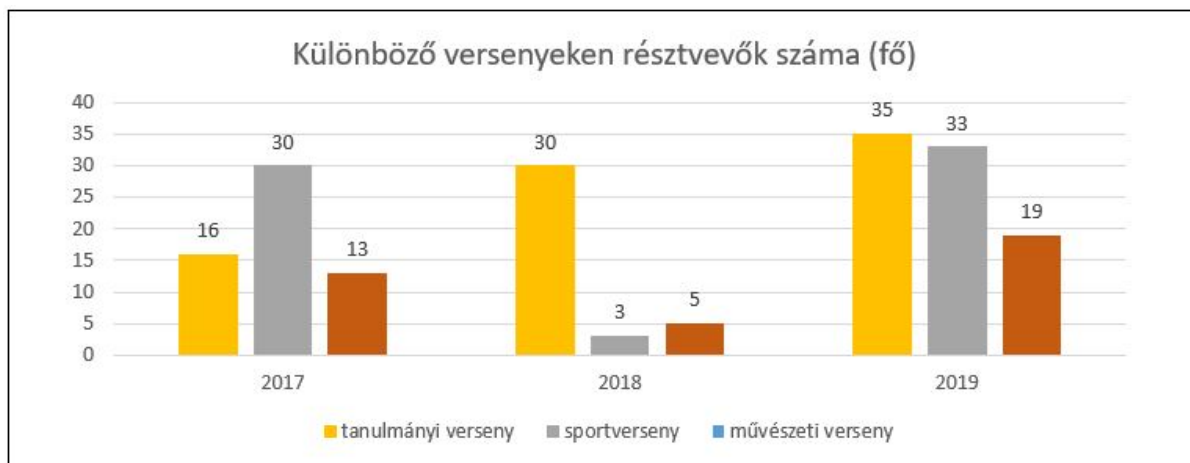
(Forrás: Közösségszervezés BA bemeneti kompetenciamérés (2017–2019))

A szak **hallgatóinak kiválóságát** alapvetően nyelvtudásuk megléte, illetve korábbi középiskolai tanulmányaik alatti proaktív magatartásuk alapján mértük fel. A kiválóságra való törekvésük egyfajta mutatója a különböző versenyeken való részvételük statisztikája lett. A szakon tanuló hallgatók kisebb része vett részt korábban különböző jellegű tanulmányi, sport és művészeti versenyeken (2. számú ábra). Ezen kiválósággal jellemezhető hallgatók aránya azonban 2019-ben határozott emelkedést mutatott mindhárom területen, és a felmérésben résztvevők több mint egyharmadát érintette. A területen való aktivitás egyfajta biztató indikátorként is értelmezhető, ugyanis a művészeti vagy sporttevékenységben szerzett tapasztalatok is átkonvertálhatók a későbbiekben közösségi tevékenységek kezdeményezéséhez (pl. közösségi színház vagy sportrendezvények szervezése keretében).

2. számú ábra: A hallgatói kiválóság megjelenése

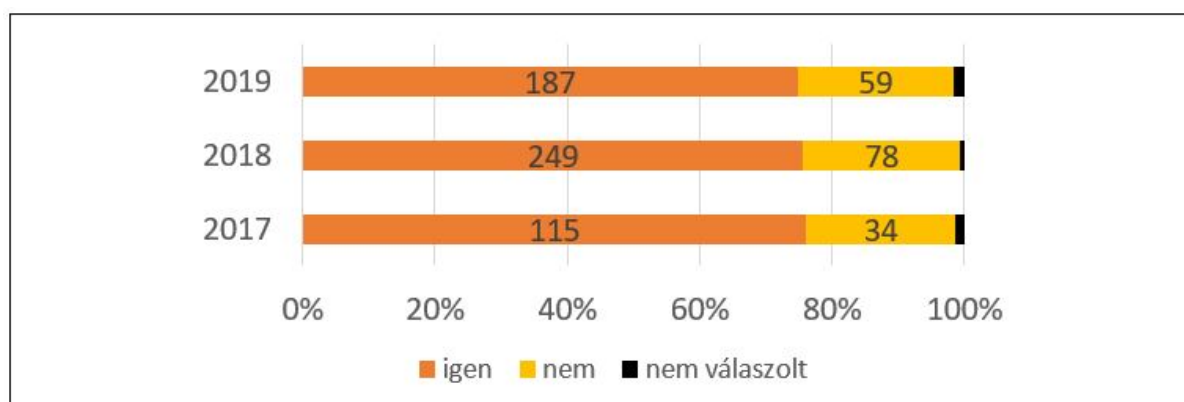
(Forrás: Közösségszervezés BA bemeneti kompetenciamérés (2017–2019))

Az egyetemre való bekerüléskor a nyelvvizsgával rendelkezők száma és aránya is azt támasztja alá, hogy egy alapvetően jó képességű hallgatói célcsoport került a közösség-szervezés BA szak felsőoktatási képzéseire: a vizsgálati évtől függetlenül megállapítható, hogy az elsőéves hallgatók háromnegyede rendelkezik nyelvvizsga-bizonyítvánnyal (3. számú ábra). Erre a tudásra mobilitási programok és nemzetközi projektek szervezése kapcsán is építhetnek a felsőoktatási intézmények.

3. számú ábra: A bemeneti nyelvvizsgák száma

Forrás: Közösség-szervezés BA bemeneti kompetenciamérés (2017–2019)

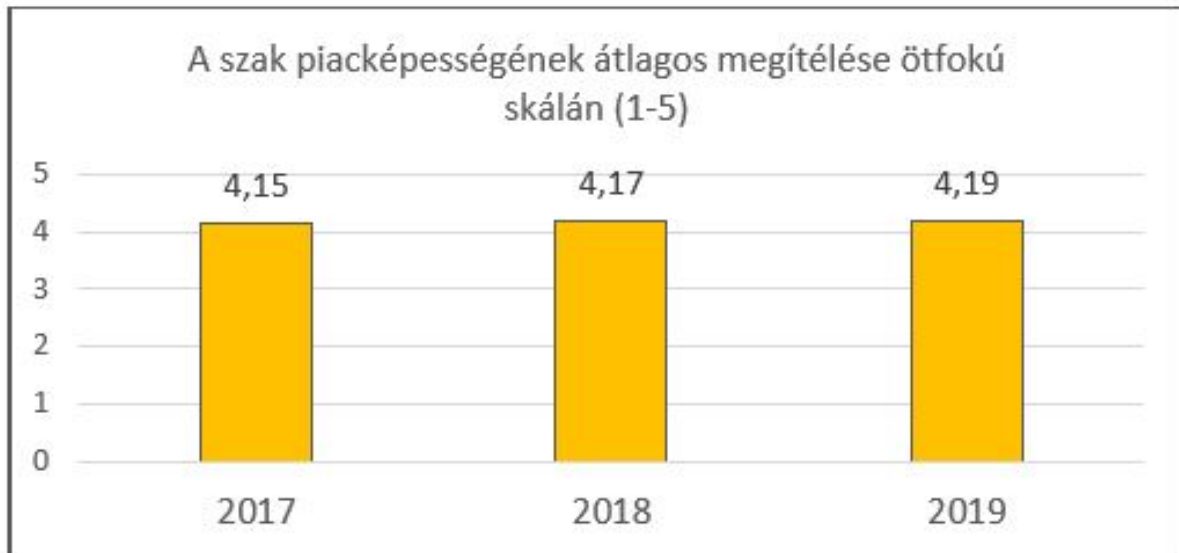

A szak megítélése a **munkaerő-piaci relevanciája** szempontjából különösen fontos aspektus számunkra (4. számú ábra). Az országos oktatási minisztériumi adatbázis (www.felvi.hu) jelenleg még nem publikál a szakkal kapcsolatos pályakövetési adatokat, mivel az első évfolyam még 2020-ban végzett. Az országos szintű felmérések eredményei, amelyek a munkaerő-piaci szakemberhiány állapotát tükrözik (Juhász – Pete, 2018), pedig sajnos nem kerültek be a mainstream médiába, ellentétben például az informatikus szakemberek iránti megnövekedett kereslettel. Így a hallgatók egyéb forrásokból tájékozódtak a közösség-szervezés BA szakkal kapcsolatos munkaerő-piaci igényről, amelynek adatai közel egybeesnek a szakmai kutatások és felmérések eredményeivel (4. számú ábra), és ez tükröződik az újból megalapított szakra jelentkezés magas számában is. A Nemzeti Művelődési Intézet megyei hálózata és a közművelődésszakmai hálózatokkal való együttműködései révén nagymértékben hozzájárult

ahhoz, hogy a szakemberhiány pótlására hozott intézkedések, a szakmai elhelyezkedési lehetőségek, és az ezekre építő közművelődési felsőoktatási képzések ismertté váljanak.

4. számú ábra: A szak piacképességének megítélése

(Forrás: Közösségszervezés BA bemeneti kompetenciamérés (2017-2019))

A kutatási kérdésre adott válaszként a két szélső érték közötti ("piacképes" (5) és a "nem piacképes" (1) skálán) nézetek megoszlásának átlagos pontértéke 4,18 pont. A lakóhelyi megoszlást tekintve a válaszadók többsége piacképesnek tartja a szakmát minden településtípusban. A fővárosi lakóhellyel rendelkező válaszadók egységesebben vélekednek ebben a kérdésben, a vidéki származású hallgatók véleményét tekintve jelentősebb szórással találkozunk az adott érték kapcsán.

A vizsgálat egyik fontos pontja volt, hogy a szakra felvételt nyert hallgatók a sikeres karrierépítés szempontjából a képzés legelején mely tényezőket tartják meghatározónak. Az 5. számú ábrán a válaszadói gyakoriságok számbavétele alapján a *kitartás*, a *kapcsolati tőke*, a *diploma*, a *tanulás*, a *kreativitás*, a *szorgalom* mellett a megfelelő anyagi háttér került az első klaszterba. (Az 5. számú ábrára a három megadható tényező közül a válaszadók által első helyen kiemelték kerültek be, a legnagyobb válaszadóval jellemzett periódusban (2018). Az ábra a <https://wordart.com/> applikációval készült.)

5. számú ábra: A sikeres karrierhez azonosított és első helyen kiemelt tényezők (2018, n=329 fő)

(Forrás: Közösségszervezés BA bemeneti kompetenciamérés (2017-2019))

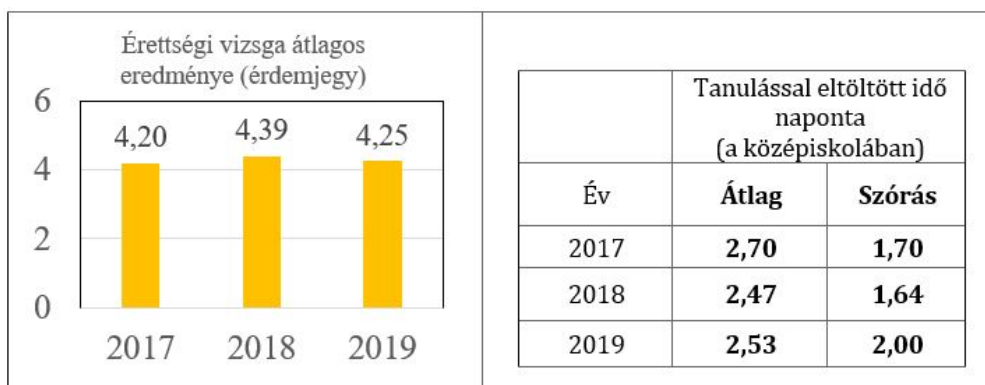

A hallgatók összességükben pontosan érzékelik a közösség szervezési területén a sikeres szakmai karrier megvalósításához szükséges tényezőket, ami jó alapot szolgáltat a hazai utánpótlás-nevelés felsőoktatási berkeiben történő megvalósításához.

A tanulási eredmények és a tanulási attitűdök vizsgálata azért fontos számunkra, mert a szakelőzményként számon tartott képzésekre (andragógia BA alapszak és a művelődésszervező szak) a hallgatók gyengébb bemeneti tanulmányi eredménnyel jutottak. A közösség szervezés BA alapszak hallgatói (6. számú ábra) ezzel szemben kifejezetten erős középiskolát lezáró tanulmányi eredménnyel (4,2 és 4,35 közötti érettségi átlag) rendelkeznek. Korábbi tanulási tapasztalatuk alapján jelentős mennyiségű napi tanulási óraterheléssel érkeznek az egyetemekre (2,5-2,7 óra naponta). Ez is jó előjelnek tekinthető egy frissen alapított szak szempontjából, és az egyetemi oktatói közösségre helyezi annak felelősségét, hogy ezt a terhelhetőséget a megfelelő tanulási eredmény érdekében optimálisan használja ki.

6. számú ábra: A tanulással töltött idő és eredményessége

(Forrás: Közösség szervezés BA bemeneti kompetenciamérés (2017-2019))

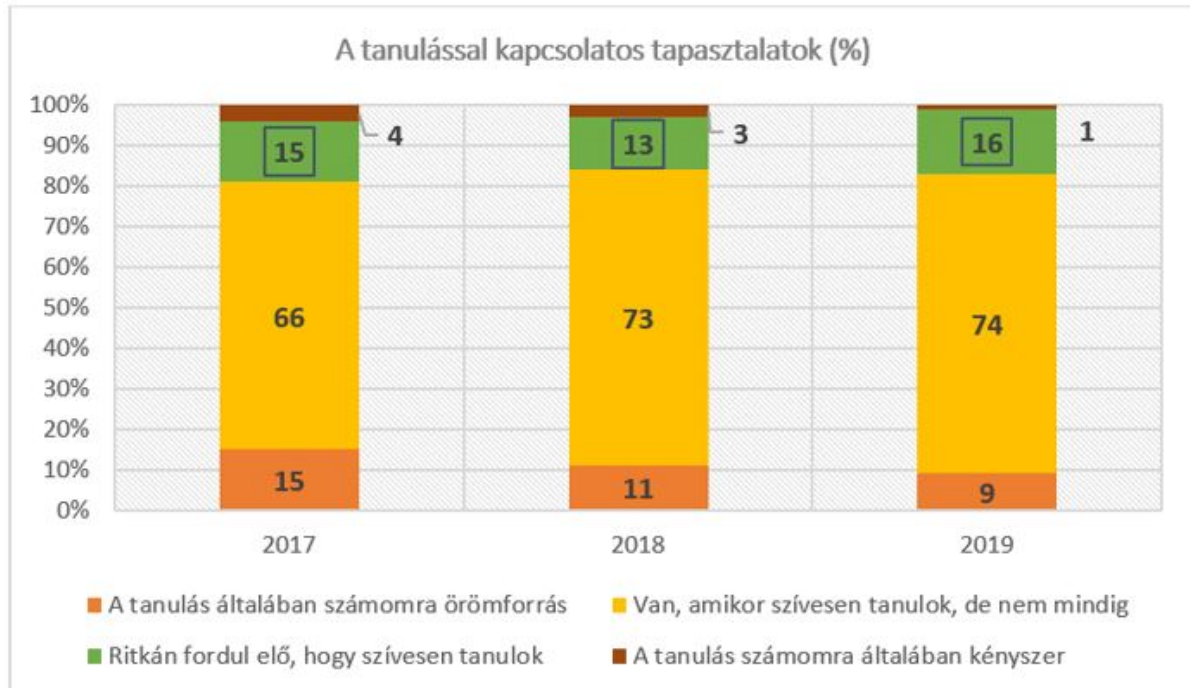

A nyilvánvaló munkabírásuk és terhelhetőségük ellenére a tanulással kapcsolatos általános a hallgatói attitűd kissé ambivalens, illetve nem teljesen pozitív élmény. Elenyésző kisebbségben vannak a válaszadók között, akik számára kényszer vagy teher az önfejlesztés (4% alatt), illetve jelentős hányadot képviselnek azok a hallgatók, akik ritkábban tanulnak szívesen (13-15%). A

kitöltők több mint háromnegyed része számára a tanulás a legtöbb esetben egy pozitív, szívesen vállalt tevékenység, 10 százalékuk pedig kifejezetten örömforrásként definiálja a tanulást.

7. számú ábra: A tanulási tapasztalatok kapcsán kialakult attitűd

(Forrás: Közösségszervezés BA bemeneti kompetenciamérés (2017-2019))

Az adatelemzésünk során számos paraméter mentén törekedtünk keresztváltozók statisztikailag szignifikáns módon alátámasztott összefüggéseinek feltárására. Számos feltételezett esetben nem találtunk végül összefüggéseket, azonban néhány érdekesebb tényező a felszínre került a relációanalízis módszerével:

A női hallgatóink több mint egyharmada (38%) válaszolta azt, hogy közösségszervezőként szeretne elhelyezkedni, míg a férfi hallgatóságnak csupán az ötöde (21%). A női hallgatók tehát kétszer olyan elkötelezettek a szakmai motivációit tekintve.

A férfi hallgatóinkra ugyanakkor jobban jellemző az utilitarizmus, azaz a hasznosságelv: ők nagyobb arányban kapcsolódtak be úgy a képzésbe (15%), hogy jelenlegi munkájukhoz szükségük van már az alapképzés elvégzésére. A hölgyek esetében ez a közvetlen munkaerő-piaci szükséglet alacsonyabb arányú: közülük a hallgatók kevesebb mint egytizedénél (8%) jelenik meg a képzés kezdetekor.

Érdekes és fontos összefüggést fedeztünk fel, amely azonban a hallgatóknak csak egy kisebb hányadát érinti. Azon közösségszervezés szakos hallgatók, akik minden nap végeznek művészeti tevékenységet, jelentősen nagyobb arányban mondták szükségesnek a szakon szerzett ismereteket munkájukhoz (közel 20%), mint azok, akik nem végeznek ilyen tevékenységet napi szinten (10% körüli és alatti értékek az adott válaszopciók függvényében). A közösségteremtés és hagyományörzés összefüggő feladatrendszerének ellátása szempontjából is előnyben vannak szaktársaikhoz képest.

A lakóhelyek típusa és a szakmai elköteleződés alapján is egy érdekes és fontos következtetésre jutottunk. A községekből és falvakból származó hallgatók 41%-a válaszolta a szakmai elköteleződésük kapcsán, hogy mindenképpen közösségszervező szeretnének lenni. Ez a szakmai elköteleződési arány pozitívan tér el az általánostól. Ennek eredménye később pozitívan hathat vissza a közművelődési szakemberek munkaerő-piaci hiányának megoldására is, jelenleg Magyarországon épp a kisebb települések küzdenek intenzíven ezzel a problémával. (vö. Juhász – Pete 2018, 39).

Összegzés, javaslatok

Az eredmények alapján elmondható, hogy jó tanulmányi eredménnyel érkeznek az egyetemekre a közösségszervezés szakra jelentkezők, erős érettségi átlaggal és nyelvtudással is rendelkeznek hallgatóink. Fő szakmai motivációjuk a képzéssel kapcsolatban a munkaerő-piaci elhelyezkedés, kifejezetten piacképesnek látják a szakot.

A női hallgatóink jellemzően kétszer olyan elkötelezettek a pályaorientáció tekintetében a képzésbe való belépéskor, mint férfi hallgatótársaik. A kisebb településeken élők sokkal tudatosabban, nagyobb elköteleződéssel választják ezt a hivatást. A hallgatók 17%-a már rendelkezik korábbi munkatapasztalattal, amely csak részben szakterületi vonatkozású.

Általánosságban elmondható, hogy a szakon tanulók a diplomát a sikeres karrierút egy részének tekintik. A tanuláshoz való viszonyuk kissé ambivalens, nem minden tekintetben teljesen pozitív, azonban terhelhetőség szempontjából munkabíró tanulói közösség. Mesterszakos tanulmányok folytatását az elsőéves egyetemisták egynegyede tervezi, amely arány a képzés során növekedhet a szakmai tartalmak megismerése révén. A jövőre nézve tervezzük az adatfelvételt és a kutatást folyamatossá tenni, hogy a hallgatók nézeteinek változásairól folyamatosan képet kaphassunk.

Felhasznált irodalom:

- Brancu, L. – Munteanu, V. – Gligor D. (2012): Study on Student's Motivations for Entrepreneurship in Romania, in. Procedia - Social and Behavioral Sciences, Vol. 62, 223-231. p.
- Čukljek S. – Babic J et al. (2020): Reasons for Student Enrollment in Nursing Studies. In. Croatian Nursing Journal, Vol 4 (2), 183-191. p.
- Fábri Gy. (2016): Az egyetem értéke - Felsőoktatási rangsorok és egyetemi teljesítmény. Budapest, ELTE Eötvös kiadó
- Fónai M. – Kiss J. – Fábrián G. (1999): Szociális munkás szakos hallgatók pályaképének néhány eleme. In: Esély 10. évf. 1. sz. 114 -134. p.
- Fónai, M. – Kiss, J. – Márton, S. – Zolnai, E. (2010): Characteristics of the Work Value Choices of the University Students. In: Fedor, A – Semsei, I (eds): Twenty Years of Health Care Education and Social Sciences at the Faculty of Health Medical and Health Science Center University of Debrecen. Nyíregyháza: Faculty of Health Medical and Health Science Center, 38-60. p.

- Juhász E. – Pete N. (2018): A közösségi művelődés képzési és továbbképzési rendszere. [Tudástár a közösségi művelődésben sorozat 1. kötet.] Budapest, Nemzeti Művelődési Intézet
- Kocsis M. – Mátrai Zs. – Zsolnai J. (2007): Survey of the reading comprehension skills of first years student. IEAE 33rd annual conference, Baku, Azerbaiijan 16/9-21/9, 2007 (http://www.iaea.info/documents/paper_1162d2060d.pdf)
- Kocsis M. (2015): A bemeneti kompetenciák vizsgálata pedagógusjelölt hallgatók körében. Pécs, Pécsi Tudományegyetem
- Martin, H, Sorhaindo, C and Welch, F (2014) Motivation of undergraduate civil engineering students for higher levels of academic success. In: Raiden, A and Aboagye-Nimo, E. (Eds) Procs 30th Annual ARCOM Conference, 1-3 September 2014, Portsmouth, UK, Association of Researchers in Construction Management, 1205-1214. p.
- Pusztai, G., Fényes, H., Szigeti, F., & Pallay, K. (2019). Dropped-out Students and the Decision to Drop-out in Hungary. Central European Journal of Educational Research, 1(1), 31-40.p. <https://doi.org/10.37441/CEJER/2019/1/1/3341>
- Reisz Terézia (2018): Az egyetemre jutás sikertényezői. In. A felsőoktatási lifelong learning társadalmi és gazdasági haszna: kutatás – fejlesztés – innováció, Mellearn Konferenciakötet, Budapest, Mellearn Egyesület 114-134. p.

Melléklet

A szófelhőhöz felhasznált elemek gyakorisági megjelenése a mintában (A kitöltők által nyitott kérdésre válaszul 1. helyen kiemelve, a 2018. válaszadók között)

Tényező	Gyakoriság (első helyen)
Kapcsolatok	30
Kitartás	17
Pénz	15
Magabiztosság	10
Anyagi háttér	9
Kreativitás	9

Szorgalom	8
Diploma	7
Elhivatottság	7
Támogatás	7
Talpraesettség	6
Tanulás	6
Egészség	5
Ismertség	5
Kommunikáció	5
Nyelvtudás	5
Rugalmasság	5
Alázat	4
Család	4
Empátia	4
Határozottság	4
Tudás	4
Alkalmazkodóképesség	3
Ambíció	3
Céltudatosság	3
Folyamatos fejlődés	3

Intelligencia	3
Karizma	3
Motiváció	3
Nyitottság	3
Rátermettség	3
Szerencse	3
Tűrelem	3
Befolyás	2
Biztonság	2
Furfangosság	2
Protekció	2
Siker	2
Tapasztalat	2